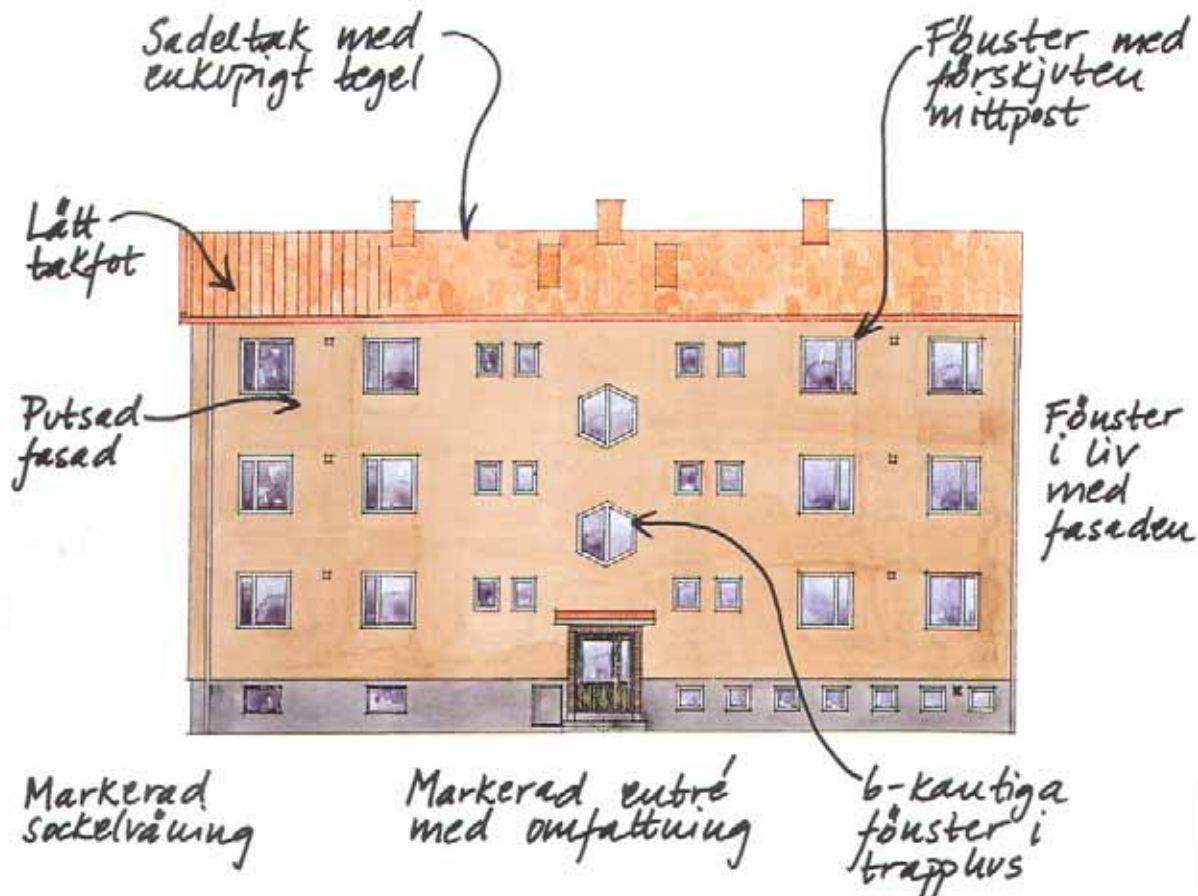

I 1940-50-TAL

På 1940-talet tillämpas ännu funktionalismens byggnadssätt. De putsade fasaderna är dock inte helt ljusa utan kalkfärgen är lite pigmenterad i gult, grått eller brunt. Bostadsområden med rött eller gult fasadtegel förekommer. Fönster kan vara målade i fasadens kulör men ofta i grått eller grågrönt.

Taktäckningen av tegel eller svart- eller rödmålad plåt har åter blivit synlig på sadeltak.

På 1950-talet präglas husens fasadfärg av grov kalkputs i mörka dova toner, t.ex. brun, brunröd, grågul eller grågrön. Vita, putsade fönsteromfattningar på fasadlivet är något nytt och karaktäristiskt. Fasaden är vanligen hel och slät

men ibland uppdelad av vita horisontala och vertikala band i putsen. Ett putsat entréparti kan ha dekorativ fältindelning med olika kulörer. Borstad puts och spritputs förekommer, liksom ädelputs.

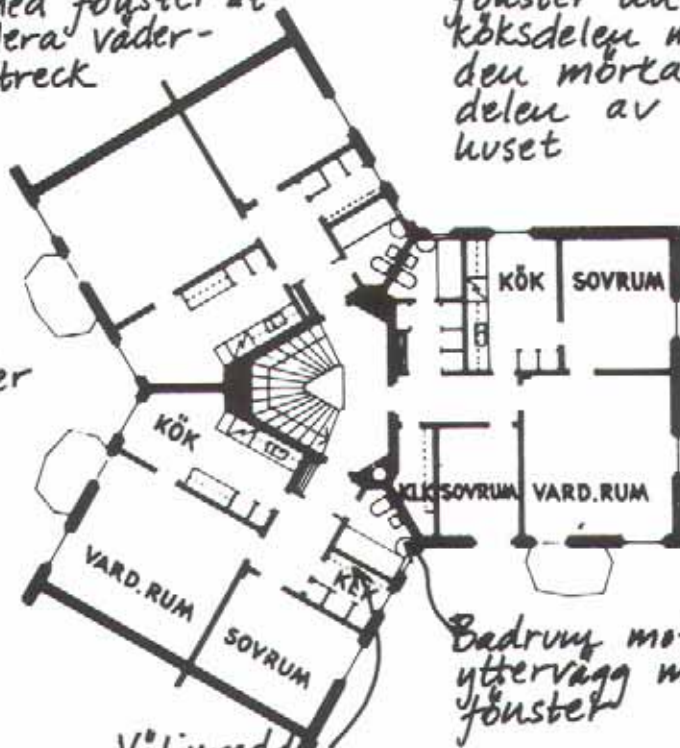
Fönster är vanligen vita liksom balkonger. Träportar är fernissade eller lackade.

På 1940-talet kom en reaktion mot vad man uppfattar som kylig funktionalism. Den tog sig uttryck i ett frodigare formspråk där byggnadsmaterialet åter betonades. Sadeltaket kommer tillbaka och därmed blev taktäckningen synlig på 1950-talet. Husens fasader är i tegel eller putsade med slät eller grov spritputs i mättade jordfärger till skillnad från 1930-talets ljusa puts.

Alla lägenheter har ljusa rum med fönster åt flera väderstreck

Matplats vid fönster och köksdelen mot den mörka delen av huset

Alla lägenheter har balkong

Väluredda kläd-kammare med fönster

Badrum mot yttervägg med fönster

Detaljer som sockel, takfot och fönsteromfattningar blir viktiga uttrycksmedel, liksom mönstermurning runt fönster, burspråk och entréer.

Nya hustyper för tiden är stjärnhus och punkthus. Det på 1930-talet lanserade lamellhuset är också vanligt under perioden.

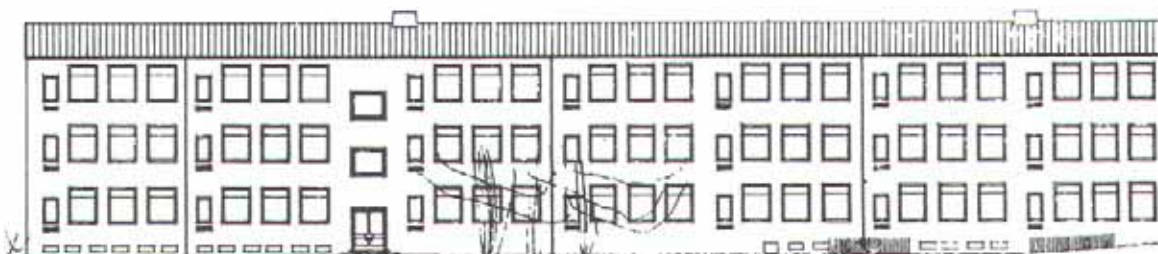
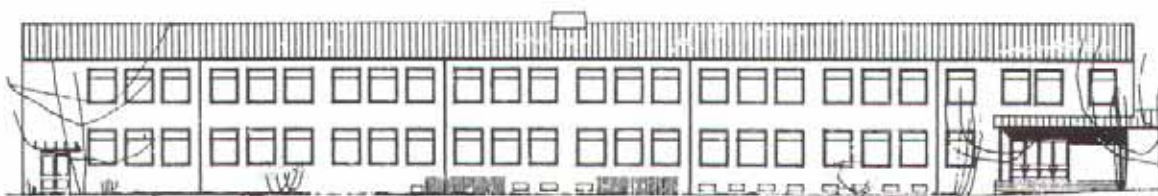
Den nya bebyggelsen planeras framför allt i städernas ytterområdena efter kriget och på 1950-talet. Ofta planeras områdena som s.k grannskapsenheter efter engelsk förebild. Det skulle vara nära till ett områdescentrum med affärer och annan service. Dessa bostadsområden planeras ofta med hänsyn tagen till hur naturen på platsen såg ut. Till skillnad från föregående årtionde utformades dock en "rumsligare" stadsplan, ibland med kringbyggda gårdar.

1947 antogs en ny byggnads- och planlagstiftning som innebar att enbart kommunerna hade rätt att upprätta planer. Kommunindelningsreformen 1952 som medförde att 2.500 kommuner blev 1.037 ledde bl. a till ett betydligt ökat engagemang från kommun och stat i bebyggelsefrågor.

Plan av stjärnhus.

Punkthus.

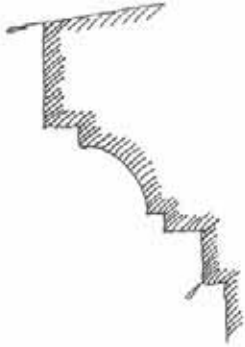
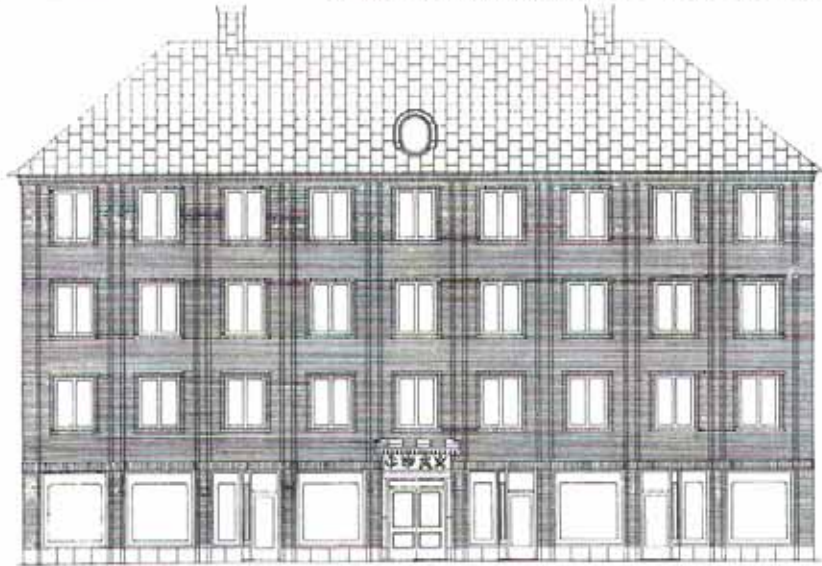

Småskola och folkskola med klassrumsfasader, entréer och trapphus.

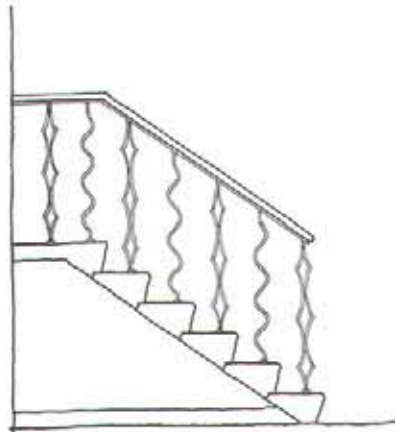

Kommunalhus med läkarcentral, socialkontor och polisstation.

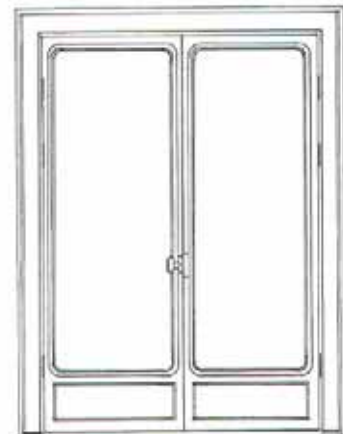
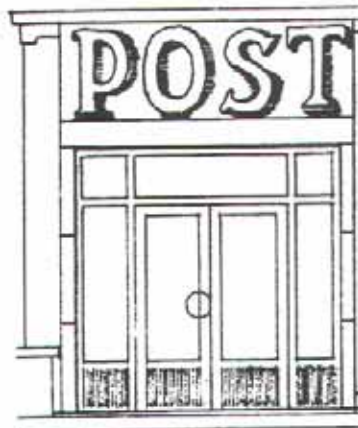
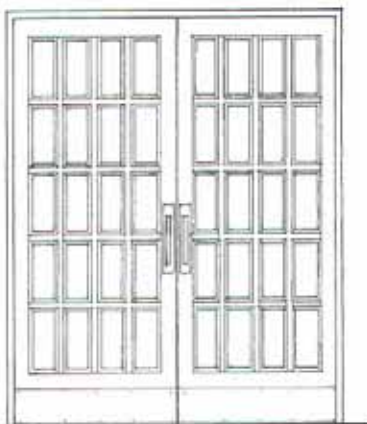
Tegelfasader blev åter vanliga. Materialet utnyttjades till mönstermurning runt fönster och entréer. Andra detaljer som bearbetades dekorativt var takfötter och socklar.

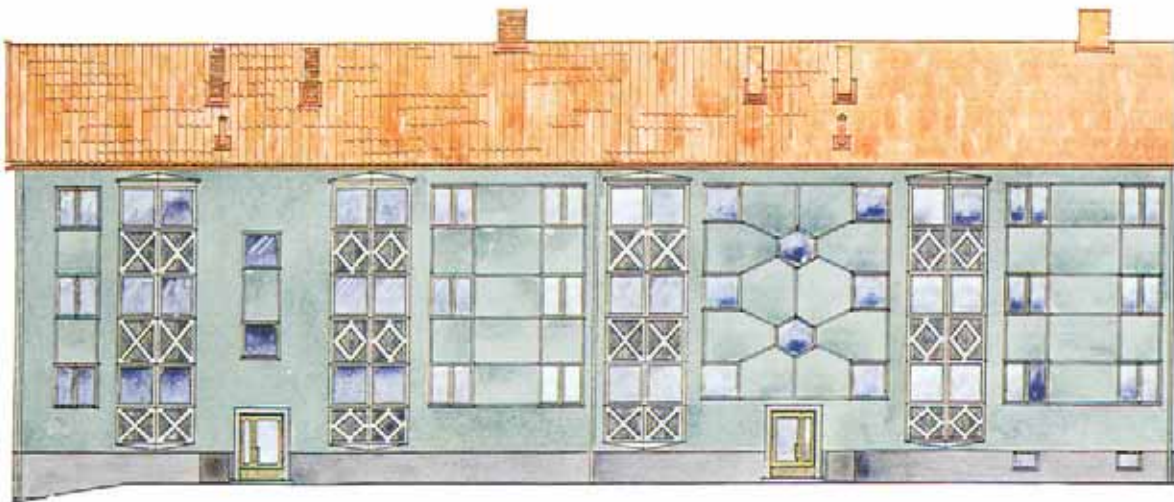
Profilerad takföt.

Trappräcken i metall och trä.

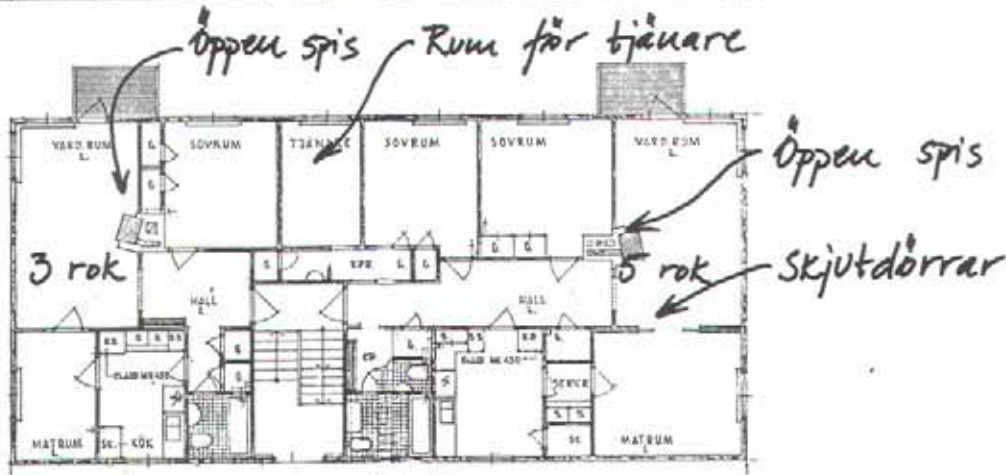

Byggnaders särdrag • Boverket

Fasaden delas in i geometriska fält och målas i olika ljusa men ändå dova färger. Burspråken artikulerar fasaden samtidigt som rummen innanför blir ljusare.

Den svenska traditionen med trähus lever vidare. Mindre flerfamiljshus uppförs med plankstomme. Fasaden kläds med träpanel eller reveteras.

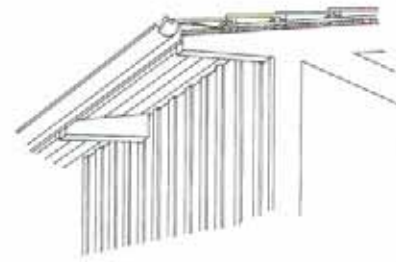
Bedrum

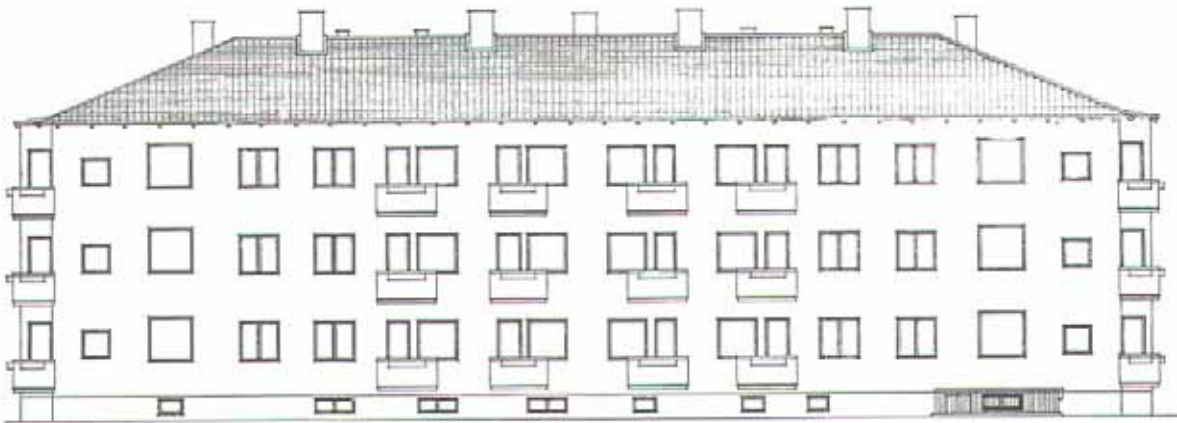
Takfot av tegel när huset har tegelfasad.

Putsfasad med öppen takfot.

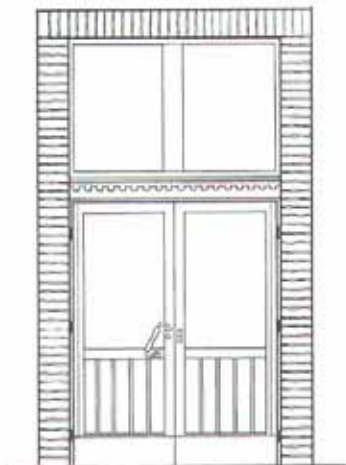
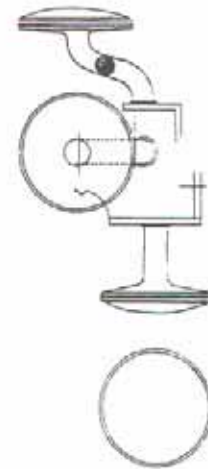
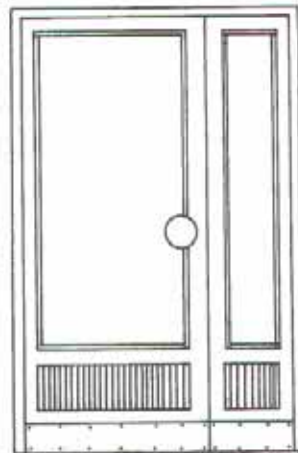
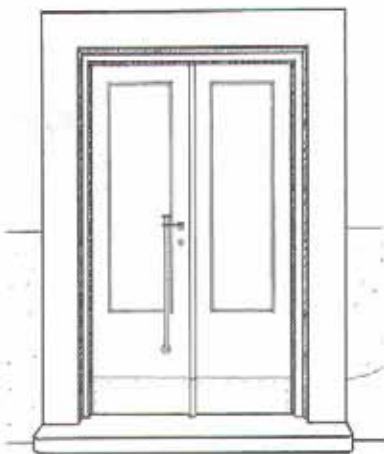

Träfasad med öppen takfot.

Entrédörrarna, ofta av ek, är relativt enkla, men finns ändå i en rad olika varianter. Både symmetriska och asymmetriska pardörrar och enkeldörrar fö-

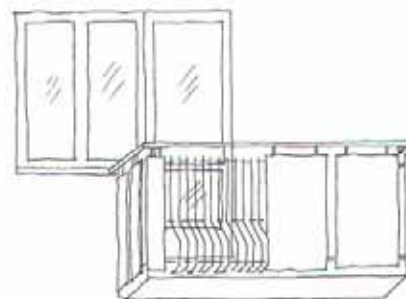
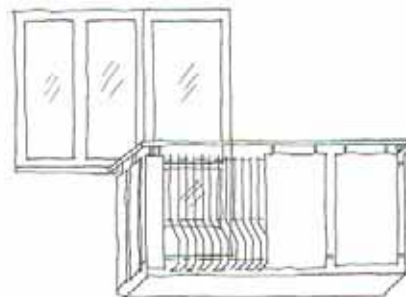
rekommer. De glasade partierna i, runt om eller ovanför entrédörrarna ger ljus och karaktär åt entréhallen.

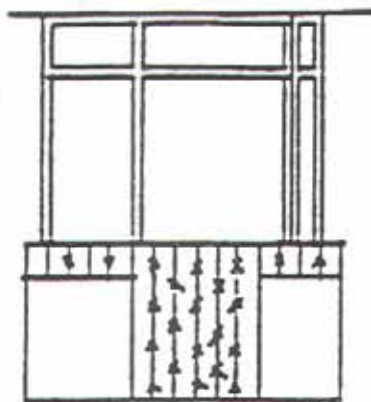
Porthandtag.

Ögonkontakt från bostaden till marken möjliggjordes genom glasning av balkongdörrens nedre del och genombruten balkongfront.

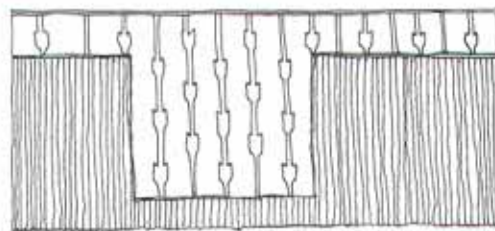
Balkongen sidoförskjuts för att medge direkt solljus till lägenheten inunder.

I fasaden indragna balkonger med fönster även på balkongens kortsida.

Burspråk.

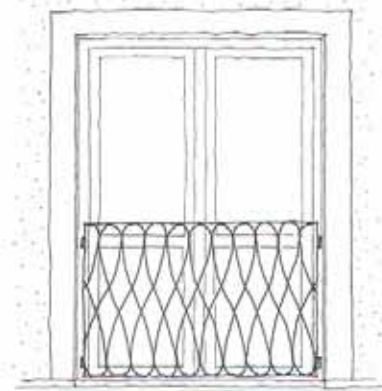
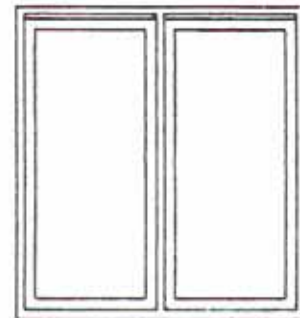
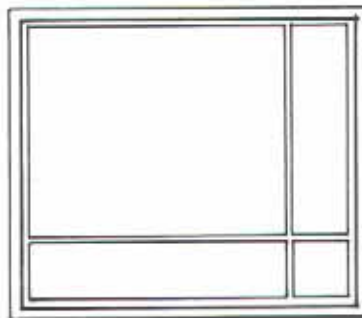
Simuskorrugerad plåt i fronten.

Fasaden är spritputsad med en slät ljusare fönsteromfattning.

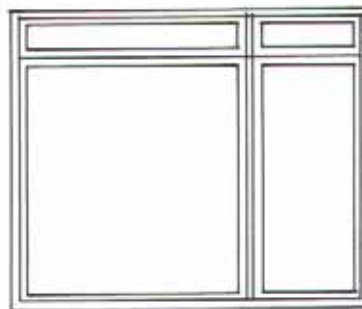
Fönstren är ofta ospröjsade tvåluftsfönster, ibland med en mindre och en större båge. De större perspektivfönstren är pivåhängda. Fönstren placeras något indragna från fasaden. Trapphus kan markeras med annorlunda utformade fönster t.ex. mångkantiga eller stora franska fönster.

Fasad putsad med grov spritputs. Fönsteromfattningar i slät, ljusare puts.

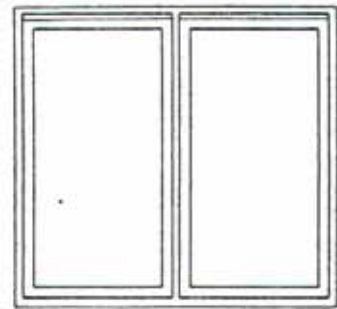
Fönster i trapphus ger ljusa trapphallar.

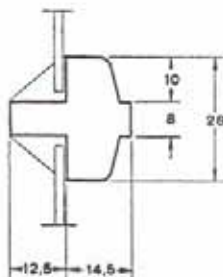
Franska fönster går till golvet med räcken utanför.

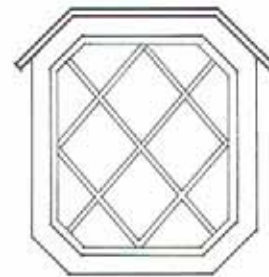
Asymmetrisk indelning av fönster.

Olika bredd kunde också förekomma.

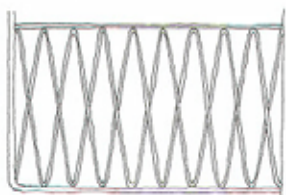
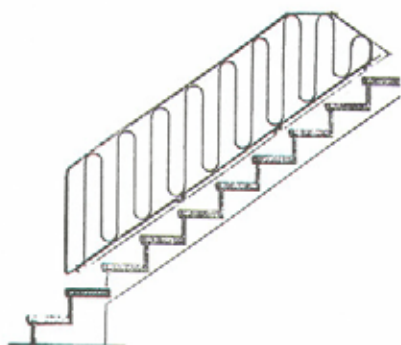

Profilerad spröjs enligt 1950-talets fönsterstandard i genomskärning.

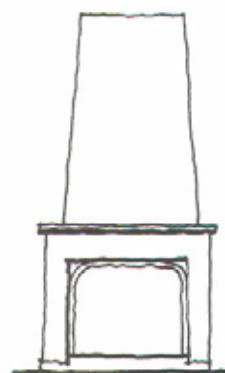
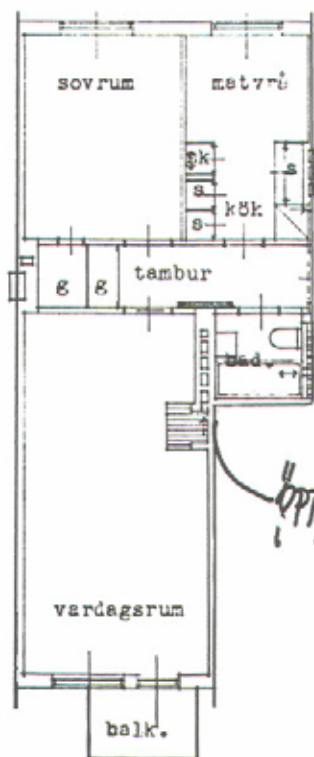

Trappfönster.

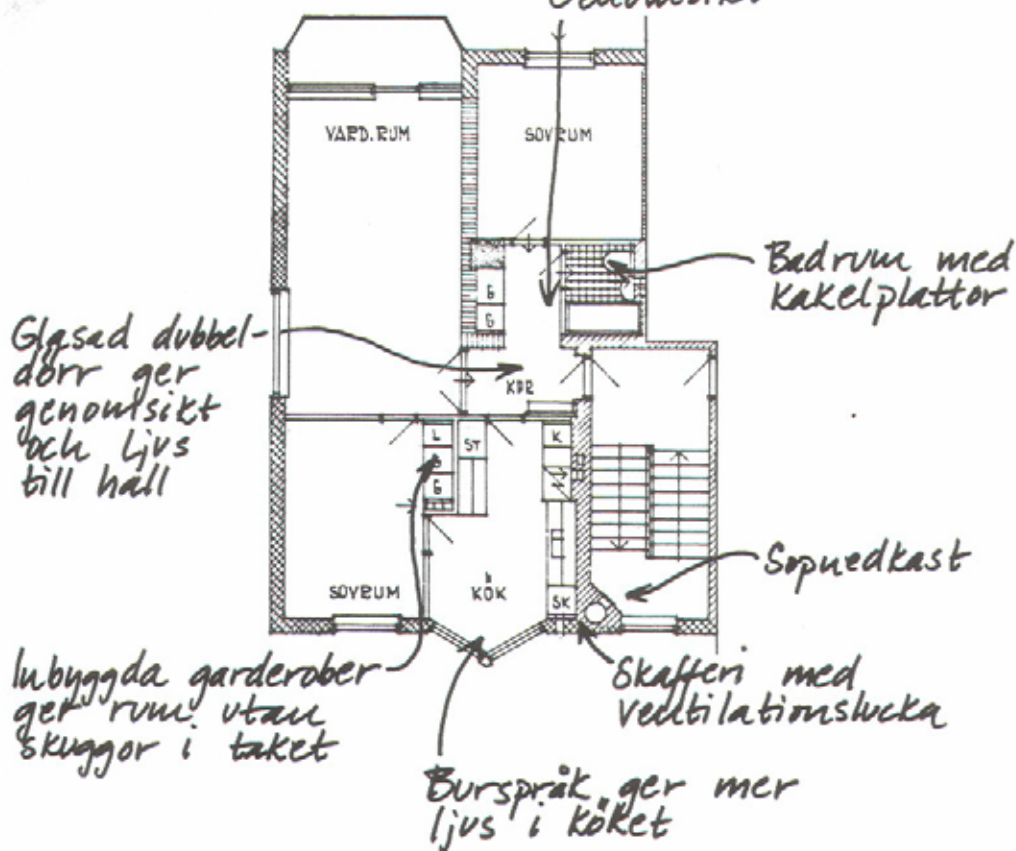

Trappräcken i olika utföranden.

Genomsikt

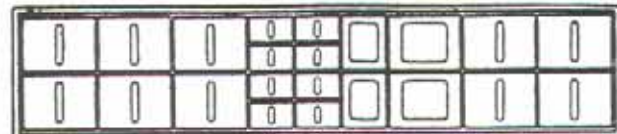
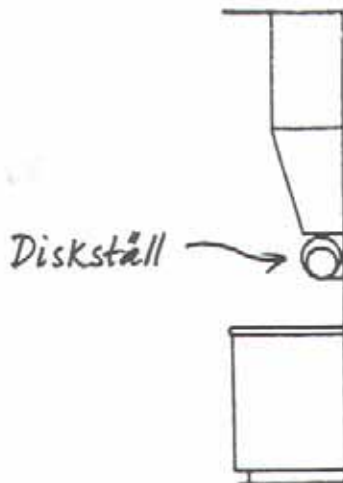
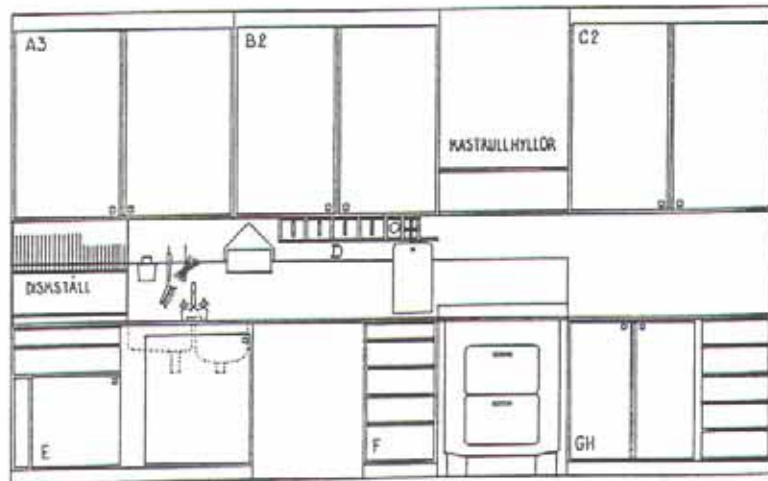
På 1940-talet börjar man standardtillverka dörr- och fönster-snickerier för att få ner byggkostnaderna.

En standardisering också av kökskåpen börjar märkas på 1940- och 50-talen. Ännu är de dock platsbyggda och därmed anpassade efter takhöjd och mått i olika kök.

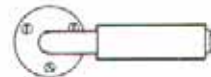
En nyhet var överskåp med lutande front med skjutluckor i masonit. Torkställ för disk under skåpet.

Nära till hands i glaslådorna förvaras socker, mjöl, kryddor.

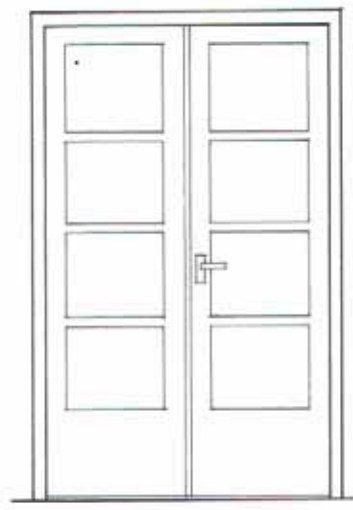
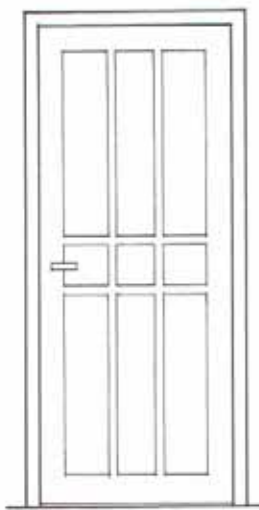
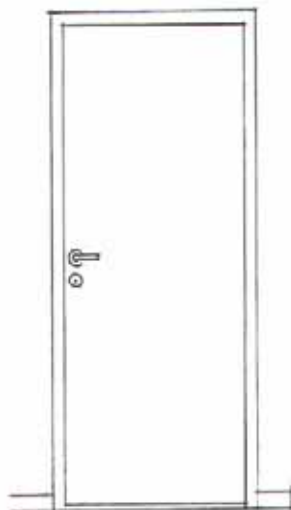
Dörr- och lådhandtagen är en betydelsefull del av skåpens tidskaraktär.

Glaslådor för specerier.

Trycke och lås.

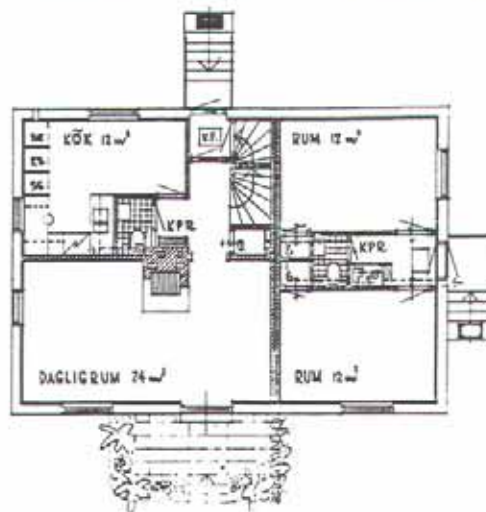

Glaset i dörren kunde vara mattevat eller försedd med dekor. Enkel- och pardörr med glasat parti till vardagsrum från hallen.

Småhusen uppförs ofta som 1 eller 1 1/2-planshus med källare. Trä eller puts dominerar som fasadmateriäl. Fönstren kan vara symmetriskt placerade med två eller tre fönsterluster. Sadeltak är vanligast, men är ibland asymmetriska.

Småhusen har även de mättade färger.

Enfamiljshus med uthyrningsrum i bottenvåningen.

Entréfasad. Huset sammanbyggt med garage till vänster.

Radhus och kedjehus börjar byggas i större omfattning. De grupperas kring gemensamma grönytor, med små, smala privata trädgårdar vid varje enskild lägenhet. Låga inhägnader i form av häckar, smides- eller trästaket är vanliga.

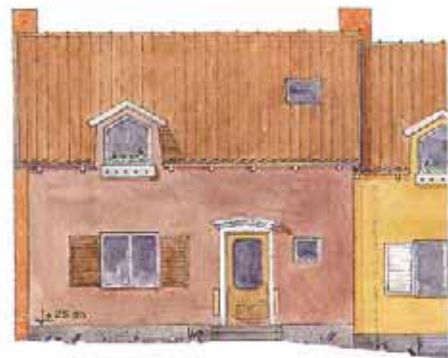
Fasaderna är putsade eller av fasadtegel och trä. Garagen läggs i markplan. Sadeltak med tegel eller papp är vanligast.

Varje hus har sin färg. Det är mättade varma kulörer som brunt, rödbrunt, gulbrunt, grågult, grågrönt på såväl puts som träpanel. Fönster, dörrar och nu också fönsterluckor är vanligen vita. Bruna och gröna förekommer ibland. Taken är belagda med tegelpannor, betongpannor eller svart eller rödmålad, slät plåt.

Infälld balkong
mot uteplatsen
Öppen spis i
vardagsrum

Utgång till
uteplats från
vardagsrum
och kök

Gatufasad

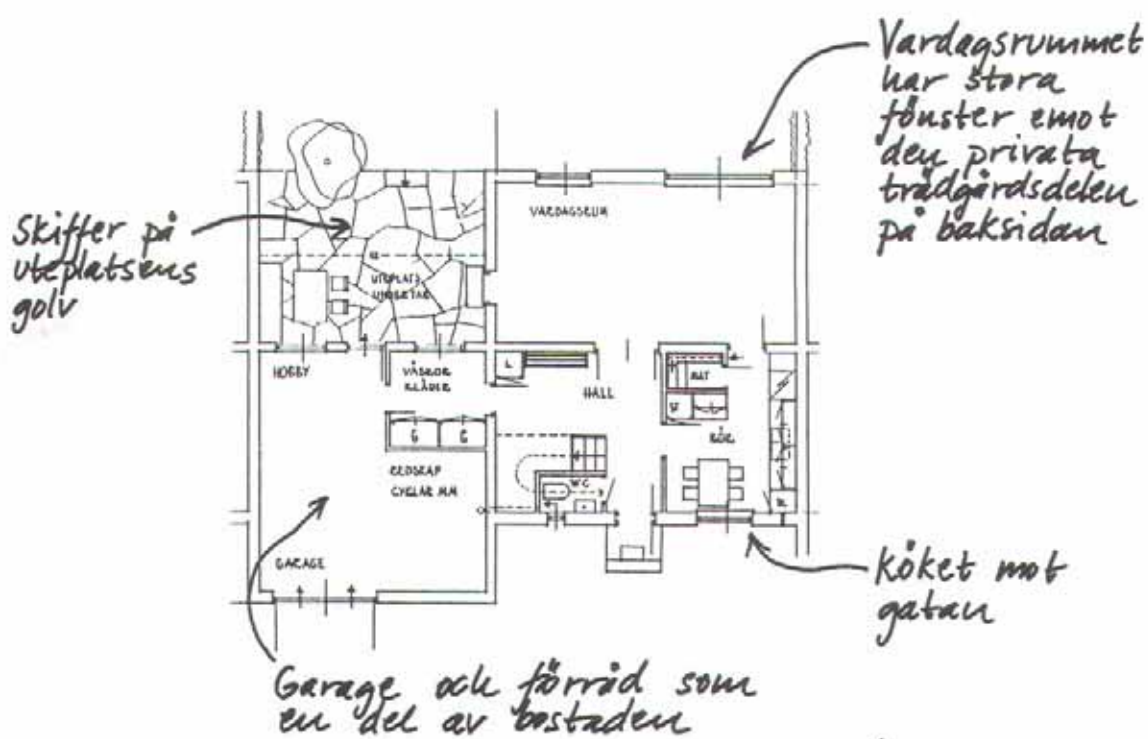
Gatufasad.

Gårdsfasad.

Gatufasad.

Gårdsfasad.

Skiffer på
uteplatsens
golv

Vardagsrummet
har stora
fönster emot
den privata
trädgårdsdelen
på baksidan

Köket mot
gatan

Garage och förråd som
en del av bostaden

Gatufasad.

Kedjehusen skiljs åt av garage i en våning.

STADENS STIL OCH INNEHÅLL

UTVECKLINGSSCHEMA 1880 - 1960

	Stadskärnan	Vård, omsorg undervisning	Bostadsbebyggelse	Tekn verk Nyttobygg	Rekreation & Fritid	Tran- sporter	55
Nyrenässans 1880	• Rådhus • Teater • Stadshotell	• Sjukhus • Försörjningsinrättning	• Stenstad Kvarterstad • Landshövdingehus	• Gasverk	• Stadspark	• Järnvägsstation 1	1874 BS
85	• Frikyrka • Folkrirelse-lokal	• Försörjningsinrättning • Folkskola 1 • Lätroverk	• Hyreskasern Förstad • "Lantvillan"	• Bryggeri • Verkstadslokal	• Kallbadhus		
1890							
Nygotik m.fl. 95	• Centrumpalats • Hospital • Arbetarinstitut						
1900	• Folkets hus • Bank 1	• Pauvres Hontens • Epedimisjukh. • Regemente • Folkskola 2	• Industri- Trädgårds- bostads- område stad Villastad (1-fam.hus) • Egna hems- område (2-familjs- hus)	• Renhållningsverk	• Folkets hus		
Jugend 05	• Tingshus • Post & Telegrafstation			• Elverk • Vattentorn		• Spår- vagns- hall	(1905) 1907 SPL
National romantik 1910	• Varmbadhus				• Idrottsplats		
15	• Biograf 1	• Läroverk 2 • Folkskoleseminarium	• Radstämde hus • Storgårds- kvarter • Smästuga	• Mejeri • Brandstation		• Järnvägsstation 2	1917 SPL
1920				• Fabriks- hus			
Klassicism 25	• Bank 2 • Biograf 2 • Bibliotek	• Folkskola 3 • Sjukhus 2				• Bensin- station	
1930							
Funktionalism 35	• Affärshus • Biograf 3 • Konsumbutik		• HSB-lamell • 4-fam.hus • Barnrikehus	• Industri- hall	• Tennis- hall • Finpark • Simhall	• Bilgarage • Buss- station	1931 BL (1933)
1940							(1942)
"Dekorativ" funktionalism 45	• Butikslamell • Post 2/Bank 3 • Stads-/Kom.hus • Länsstyrelse	• Flottilj • Barnstuga • Mentalsjukh.	• Pensionärshem • 8-fam.hus • Radhus • "Stockholms"-lamell • Punkthus • Villa (1-fam.hus)		• Naturpark		1947 BL
1950	• Butikscentrum	• Folkskola 4	• Bostadsområde • Parkstad • Grupphus		• Motell • Ishockeyhall	• Parkerings- garage	(1950) (1954) 1959 BS
55	• Stadsdels- kyrka	• Läroverk 3					
1960							

CARL ERIK BERGOLD

Byggnaders särdrag • Boverket

LITTERATUR

Antell, Olaf. Taktegel och tegeltak. Byggeforskningsrådet T21:1986.

Antell, Olof m.fl. Varsam förbättring av stjärnhusen i Rosta. Byggeforskningsrådet R25:1988.

Arkitekturmuseets årsbok, Stockholm 1986.

Arkitekturmuseets årsbok, Stockholm 1988.

Att datera hus. Byggnadskultur 3/90. Stockholm 1990.

Balgård, Sture. Nya hus i en gammal stad. Stadskaraktär och bebyggelseanpassning i bevarandeområden. Statens råd för byggnadsforskning, 1976.

Bergold, Carl Erik. Bostadsbyggande i Uppsala 1900-1950 - en aspekt på folkhemets framväxt. Acta Universitatis Upsaliensis Ars Suecica 8, 1985.

Bjerkning, Sven-Erik. Ombyggnad - Hur bostadshusen byggdes 1880-1940. Byggeforskningsrådet, R32:1974.

Björk, Cecilia m.fl. Sekelskiftets byggteknik - Om arkitekten Valfrid Karlsson byggnadsverk och läroböcker. Svensk Byggtjänst, 1988.

Björk, Cecilia m.fl. Så byggdes husen 1880-1980. Statens råd för byggnadsforskning & Stockholms stadsbyggnadskontor, 1983.

Blomberg, Ingela. Varsam ombyggnad. Hinder och möjligheter. Byggeforskningsrådet, R34:1991.

Bostad i Västerås 1900-1960. Västmanlands läns museum, 1985.

Bostadsbebyggelse från 1930- 40-talen. Byggeforskningsrådet, T3:1988.

Bygga om och underhålla på husens villkor. Boverket, 1991.

Cramér, Margareta. Kulturhistorisk revy - Kalkfärg på fasad. Byggeforskningsrådet, Informationsblad, B4:1979.

Cramér, Margareta. Färg på fasader i Stockholm. Stadsvandringar, Stockholms stadsmuseum, 1978.

Didón, Lars Uno m.fl. Plan- och bygglagen - en kommentar. Norstedt förlag.

Dixon, Tomas m.fl. Bygga Bohuslänskt - utställningskatalog, Gerlesborgsskolan, 1980.

Dravnieks, Gunnar. Byggandets ord - betydelse, ursprung, historia. K-Konsult & AB Sv Byggtjänst, 1988.

Drejer, C, Jerkbrant C, Wikner C-E. Arkitekter om färg & måleri. Byggförlaget, 1992.

Dverre, Ulf & Nilsson, Ove. Fönster - utformning och typutveckling i Göteborg. Examensarbete Chalmers tekniska högskola, 1986.

Energisparande i småhus. Råd och riktlinjer. Stockholms byggnadsnämnd, 1981.

Engdahl, Christina, Dranger Isfält, Lena. Stenhusen 1880-1920 - varsam ombyggnad. Statens råd för byggnadsforskning, BFR T12:1983.

Engdahl, Christina, Dranger Isfält, Lena. Bostadsbebyggelsen från 1930-40-talen, varsam ombyggnad. Statens råd för byggnadsforskning, T4:1988.

Engelbrektsson, Elvy. Trädgårdsstadens färger. Byggnadskultur 2/1995.

Eriksson, Eva. Den moderna stadens födelse - svensk arkitektur 1890-1920. Ordfronts förlag, 1990.

Folkhemmets bostäder 1940-1960, Arkitekturmuseet, 1987.

Forsberg Warringer, Gunnel. Kvarteret Repslagaren - Kvarnholmen Kalmar. Konsthögskolans arkitekturskola, 1988.

Franzén, Åke m fl. I teglets spår - Svedala igår, idag, i morgon. Konsthögskolans arkitekturskola, 1986.

Fridell Anter, Karin, Wannfors, Henrik. Så målade man. Svensk Byggtjänst, 1990.

Fridell Anter, Karin, Svedmyr, Åke. Färgskalor hos traditionella pigment för utvändiga målning. Arkus, 1993.

Färg på trähus. Plansch Boverket.

Fönster - historik och råd vid renovering. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. RAÄ 1988:1. Riksantikvarieämbetet, 1988.

Fönster. Råd och riktlinjer. Göteborgs Stadsbyggnadskontor, 1990.

Fönster & Balkonger vid ombyggnad. Stockholms Byggnadsnämnd, 1987.

Gejvall, Birgit. 1800-talets stockholmsbostad. Stockholmsmonografier, 1987.

God ombyggnad. Stockholms fastighetskontor, 1983.

Hedlund, Göran, Thåström-Karlsson, Kerstin. Smycken i stenstaden - Detaljer i Landskrona. Landskrona Museum.

Hem i Sverige 1947.

Hidemark, Ove m fl. Så renoveras torp och gårdar. ICA bokförlag, 1988.

von Horn, Paridon & Bergentz, Torsten. Portar. Byggförlaget, 1987.

HSB. Stockholm 1954.

Hus i staden - vård-ombyggnad-nybyggnad. Stadsbyggnadskontoret, Västerås 1984:6.

Information om bygningsbevaring. Planstyrelsen, Danmark.

Jonsson, Leif. Från egendom till villa, Enfamiljshuset i Sverige 1950-1980. Statens institut för byggnadsforskning, 1985.

Koch, Wilfried. Arkitektur - stlhistoriskt bildlexikon, 1970.

Kävlinge - ett skånskt samhälle. Konsthögskolans arkitekturskola, 1983.

Kökssnickerier. Renovering, komplettering och målning. Byggnadsrådet, T14:1990.

Liedgren, Rut. Så bodde vi - arbetarbostaden som typ- och tidsföreteelse. Nordiska museet, 1981.

Lindeberg, Kjell, Trovik, Olov. Läroverket som arkitekturuppgift under 1800-talet. Konsthögskolans Arkitekturskola, 1987.

Lindgren, Jack, Moeschlin, Jan. Tegel - tillverkning, konstruktion, gestaltning. AB Svensk Byggtjänst, 1986.

Lägenhetsdörrar - underhåll, renovering - exempel på varsamma lösningar. Byggnadsrådet, T19:1990.

Mills Edward D. Building maintenance and preservation. Second edition, 1994.

Ohlin, Mats. Sex portar - om den klassicistiska entrédörrens byggnad. Konsthögskolans arkitekturskola, 1992.

Olsson, Lars Eric. Gamla Hus - undersöka och åtgärda. Svensk Byggtjänst, 1994.

Portar - underhåll, renovering - exempel på varsamma lösningar. Byggnadsrådet, T20:1990.

Proposition 1985/86:1 Plan- och bygglagen.

Proposition 1993/94:178 Ändringar i plan- och bygglagen m.m.

Råberg, Marianne m.fl. Husen på malmarna - en bok om Stockholm. Stockholms stadsmuseum, 1985.

Röda Bergen - miljöprogram för ett riksintressant område. Stockholms stadsbyggnads-kontor, 1989.

Rörby, Martin. Georg A Nilsson. Stockholmsmonografier, 1989.

Sandberg, Kerstin. Carl Theodor Malm 1815-1890. Föreningen Gamla Norrköping, nr 15. 1980.

Schulz, Solveig. Djurgårdsgatan 21&23 - ett försök till varsam ombyggnad i Göte-borg. Chalmers Tekniska högskola, 1989.

Skolor i Malmö. Konsthögskolans Arkitekturskola, 1986.

Smalhus, energisparande, fasadisolering och fasadrenovering. Stockholms byggnads-nämnd, 1983.

Stavenow-Hidemark, Elisabet. Villabebyggelse i Sverige 1900-1925. Nordiska museets Handlingar 76, 1971.

Stenstadens formspråk - Bostadsarkitektur på Södermalm. Konsthögskolans arkitektur-skola, 1987.

Stockholms malmar, epoker och färg. Karaktärer 1880-1920-talet. Plansch Stock-holms byggnadsnämnd, 1980.

Teknisk tidskrift 1880.

Thurell, Sören. Vård av trähus - en handbok i vård och upprustning av gammal trä-bebyggelse, 1993.

Tidskriften Byggmästaren, Arkitektur 1930.

Tidskriften Byggmästaren, Arkitektur 1931.

Tidskriften Byggmästaren, Arkitektur 1939.

Tidskriften Byggmästaren, Arkitektur 1940.

The Visual Dictionary of Building. Dorling Kindersley Ltd, 1992.

Traditionella färgtyper. Information från Riksantikvarieämbetet, 1983.

Trä, Byggnadsmaterial förr och nu. Rapport Riksantikvarieämbetet, 1987:6.

Typritningar till en- och tvåfamiljshus med smålägenheter. Statens Byggnadsbyrå, 1922.

Varsam förbättring av små hyreshus. Svenska Fastighetsägareföreningen, 1989.

Wergeni-Wasberg, Kerstin m.fl. Bygga om och bygga till. Svensk Byggtjänst, 1992.

Visst är det fint! Om kvaliteter i 1950-talets bostadsmiljöer. SABO, 1985.

Åman, Anders. Om den offentliga vården, 1976.

RITNINGAR

från arkiven i

Bollnäs

Eskilstuna

Gävle

Göteborg

Halmstad

Helsingborg

Ronneby

Kalmar

Karlskrona

Kristianstad

Landskrona

Linköping

Skövde

Stockholm

Söderhamn

Västerås

Örebro och

Marinen i Karlskrona

ORDLISTA

Ankarjärn, andra benämningar är ankarstång och ankarestång av metall som används som förankring i murverk.

Ankarlut, tvärgående järnstav i änden på ett *ankarjärn*, en i muren inlagd järnstång, som förankrar olika byggnadsdelar. På äldre byggnader ligger ankarlutena ofta fritt utanpå muren och är därför dekorativt utformade.

Balustrad, räcke.

Balusterdockor, rund eller fyrkantig, oftast starkt profilerad kolonett, som tjänar som stöd i ett räcke (balustrad).

Burspråk, täckt utbyggnad på fasaden eller hörnet av ett hus. Burspråket kan sträcka sig över flera våningar men saknar i regel förbindelse med marken.

Festong, girlang.

Gesims, framskjutande listverk, som upptill avslutar en fasad eller väggyta, t.ex. i form av en taklist, eller vågrätt indelar en fasad, t.ex. lister som avdelar olika våningsplan; även krönande list på paneler eller dörr- och fönsteröppningar.

Hjärtvägg, invändigt bärande vägg som löper i husets längdriktning.

Kolonn, ett i princip bärande arkitekturelement med rund genomskärning. Kolonnen kan dock ofta användas rent dekorativt utan bärande funktion.

Konsol, från väggen framspringande bärande element för balkong, skulptur, knekt e.d. Konsolen är liksom kapitälet ofta prytt med reliefer.

Kopplade (fönster)bågar, fönster där inner- och ytterbågen genom speciella beslag är sammankopplade.

Kornisch, synonym till kransgesims, avslutande eller krönande listverk på fasad eller vägg.

Korrugerad plåt, (profilerad plåt) plåt med karakteristisk profil; kan vara vågprofilerad (sinusformad) eller trapetsprofilerad.

Kvadersten, mursten huggen till block med släta sidor.

Lamellhus, friliggande hus med två eller flera våningar över mark och med minst två trapphus.

Lyne'tt, *lunett* (av fr. lunette 'liten måne'), ett halvcirkelformat fönster eller ett fördjupat väggfält över en dörr eller i nedre kanten av ett tunnvalv. Vanligast som vindsfönster i gavel.

Masonit, varumärke för en typ av hård träfiberskiva.

Ornament, smyckande motiv på föremål och byggnader. Ornamenten kan bestå av geometriska former (t.ex. meander), vegetabiliska former (t.ex. bladverk), djur eller mänskliga figurer.

Pilaster, väggpelare, i likhet med kolonnen indelad i bas, skaft och kapital och/eller impost.

Pivåfönster, fönster med fönsterbåge som är vridbar kring en horisontal eller vertikal axel.

Punkthus, fristående hus med flera våningar över mark och med ett, vanligen centralt beläget trapphus.

Revetering, putsbeklädnad, speciellt på träunderlag, varvid putsen fäster på material fastsatt lämpligt underlag, t.ex. vassmatta eller reveteringstegel.

Rusti'k, lantlig, bondsk; grov, rå. - *Rustik* eller *ru'stika*, fasadyta med grovhuggna kvadestener. - *Rusticera*, utbilda ett murverk i rustik.

Skiffer, bergart med parallellstruktur som gör att den kan klyvas i tunna skivor.

Slamfärg, kokas av färgpigment, råg- eller vetemjöl, järnvitriol och vatten. Vanligaste pigmentet i slamfärg är järnoxidrött, i Sverige oftast kallat falurött. Den röda kulören har varierat beroende av ur vilken av gruvorna i Sverige pigmentet tagits och framför allt på hur hårt det bränts. Hård bränning ger mörk färg, lätt bränning ger ljus. Även ockragult och oxidgrönt är t.ex. kulörer med gammal tradition i Sverige.

Slammad fasad, fasad putsad med tunn puts och utstruket till slät yta.

Spanjolett, fönstervred som består av en lång lodrät stång, i båda ändar försedd med gripklor för att omsluta tappar i övre och undre karmstycke.

Spegeldörr, fyllningsdörr, dörr vars dörrblad har synligt ramverk med synlig fyllning.

Spritputs, ett på en väggyta anbringat påslag av putsbruk, uppblandat med mycket grovt sandmaterial så att en skrovlig yta erhålls.

Stuck/stuckatur blandning av gips, kalk och sand. Den snabbt torkande massan används till listverk och även till skulptur.

Takfot, nedersta kanten av yttertak eller yttermurens (väggens) avslutning mot taket.

Taksparre, ben i takstol.

Tandsnitt.

Trappgavel, husgavel som avslutas uppåt i trappstegsform.

Valmad, valmat tak tak med fall åt fyra sidor.

ENGLISH SUMMARY

Buildings and the built environment form a significant part of a country's identity. It is therefore important that the historical experience and time dimension they convey are not lost and that their character is not destroyed in the course of maintenance and renovation. This is particularly true of Sweden since our building stock is relatively new compared with that of other European countries. The third Chapter of the Planning and Building Act therefore contains a regulation stipulating that existing buildings should be treated carefully.

This publication "Characteristics of buildings - a guide to style history 1880-1960" is a handbook based on drawings of buildings and of building details. The aim is to bring out the characteristic features of buildings from different periods. The book has been written as an aid in the handling of building permit applications. But it can also be a source of inspiration and knowledge for everyone with an interest in the built environment and its design.

BYGGNADERS SÄRDRAG

STILHISTORISK HANDBOK 1880-1960

Ett lands identitet utgörs till en betydande del av dess byggda miljö och byggnadsbestånd. Det är därför viktigt att den historiska upplevelsen och tidsdimensionen som bebyggelsen förmedlar inte försvinner och karaktären utplånas vid underhåll och ombyggnad. Inte minst för att Sverige, i jämförelse med andra europeiska stater, har ett ungt byggnadsbestånd. I Plan- och bygglagens (PBL) tredje kapitel finns därför en paragraf (3:10) där krav finns på ett varsamt handlingsätt mot den befintliga bebyggelsen.

Skriften *Byggnaders särdrag - Stilhistorisk handbok 1880-1960* är uppdelad i olika tidsperioder, byggd på ritningar av byggnader och byggnadsdetaljer. Avsikten är att fästa uppmärksamheten på de olika periodernas karaktäristiska uttryck i byggnaderna. Boken är tillkommen för att vara ett hjälpmedel vid bygglovgivning, men den kan även ge inspiration och kunskap åt alla dem som hyser ett intresse för den byggda miljön och dess utformning.

